

CƏFƏROV E.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

MALIYYƏ İNSTİTUTLARINDA STRATEGİYA MƏFHUMU

Açar sözlər: maliyyə, strategiya, resurs, vergi siyasəti

Ключевые слова: финансы, стратегия, ресурсы, налоговая политика

Key words: finance, strategy, resource, tax policy

Maliyyə strategiyası - pul vəsaitləri ilə təmin edilməsi yolunda görülən tədbirlərin, edilən hərəkətlərin baş planıdır. O, maliyyənin formalaşmasının, planlaşdırılmasının nəzəri və praktiki məsələlərini əhatə edir, bazar təsərrüfatı şəraitində maliyyə dayanıqlığını təmin edən vəzifələri həll edir. Maliyyə strategiyası nəzəriyyəsi bazar münasibətləri əsasında qurulan təsərrüfatçılığın obyektiv qanunauyğunluqlarını tədqiq edir, yeni şəraitdə maliyyə institutlarının fəaliyyət göstərməsinin, yaxın və uzaq gələcək üçün maliyyə taktikasının hazırlanıb həyata keçirilməsinin üsul vəformalarını araşdırır. Maliyyə institutlarının strategiyası dedikdə, müəyyən qaydaların və məhdudiyyətlərin toplusu vasitəsilə qarşıya qoyulmuş hədəfə çatmaq üçün maliyyə resurslarının ümumi istiqamətlənməsi və istifadəsi üsulları nəzərdə tutulur. İşlənib hazırlanmış strategiya sayəsində, maliyyə institutları öz imkanlarını müəyyən edilmiş məqsədin ziddinə olmayan bütün həll variantları üzərində cəmləşdirir. Qarşıya qoyulan vəzifəyə nail olduqdan sonra bu strategiya maliyyə institutlarının inkişafının yeni hədəflərinə uyğun olaraq təshih edilir. Maliyyə strategiyası maliyyə institutlarının maliyyə imkanlarını, daxili və xarici amillərin obyektiv təsirini hərtərəfli nəzərə alır. Mövcud qaydaya görə, baş maliyyə strategiyası, operativ maliyyə strategiyası, baş strateji məqsədə və fərdi (hissəvi) strateji məqsədlərə nail olmaq strategiyaları mövcuddur (Müəssisələrin maliyyəsi, Bakı 2009 , 239s).

Maliyyə institutlarının fəaliyyətini, onun bütün səviyyəli büdcələrlə qarşılıqlı münasibətlərini, gəlirin əmələ gəlməsini və istifadə olunmasını, ehtiyacların həcmi və il ərzində onların maliyyələşmə mənbələrini müəyyən edən strategiya baş **maliyyə strategiyası** adlanır.

Maliyyə resursları ilə gündəlik manevr etmək, vasitələrin xərclənməsinə və xüsusilə daxili ehtiyatların səfərbər edilməsinə nəzarət etmək üçün rüblük, aylıq, zərurət olduqda isə daha qısa müddətə maliyyə strategiyası hazırlanır.

Operativ maliyyə strategiyası - baş maliyyə strategiyasından fərqli olaraq əmək haqqı, satılmış məhsula görə alıcılarla hesablaşmaları, kredit əməliyyatları üzrə mədaxillər nəzərə alınmaqla bütün ümumi gəlirləri və daxilolmaları, digər tərəfdən isə hər cür məcmu məsarifləri (mal təchizatçılarına ödəmələr, əmək haqqı, büdcə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi) əhatə edir. Mədaxillərin və məxariclərin tərkibinin belə qruplaşdırılması imkan verir ki, planlaşdırılan dövrdə pul mədaxillərinə və məsariflərinə dair gözlənilən dövriyyələr daha dolğun nəzərə alınsın. Məxaric və mədaxilin bərabərliyi və yaxud mədaxilin məxarici üstələməsi normal hal hesab olunur.

Maliyyənin baş strateji məqsədi təşkilatın zəruri və kifayət qədər pul resursları ilə təmin etməkdir. Onun əsasında bazarın tələblərinə və müəssisənin imkanlarına uyğun olan maliyyə strategiyası hazırlanır ki, burada da icraçılar və iş istiqamətləri üzrə vəzifələr müəyyən edilir və bölüşdürülür.

Baş strateji məqsədə nail olmaq üçün maliyyə strategiyası özündə müxtəlif üsul və hərəkətləri cəmləşdirir, yəni:

- * maliyyə resurslarının formalaşması və onlara mərkəzləşdirilmiş qaydada idarə olunması;
- * həlledici istiqamətlərin dəqiqləşdirilməsi və təşkilatın rəhbərliyinin mümkün ehtiyatları səfərbər etməklə bütün gücünün bu istiqamətlərin reallaşdırılmasına yönəldilməsi;
- * məqsədlərin əhəmiyyətlərinə görə sıralanması və onlara ardıcılıqla, mərhələ - mərhələ nail olunması;
- * maliyyə hərəkətlərinin təşkilatın iqtisadi durumuna və maddi imkanlarına uyğun gəlməsi;
- * hər bir zaman kəsiyində ölkədəki maliyyə - iqtisadi durumun və müəssisənin maliyyə vəziyyətinin obyektiv qiymətləndirilməsi və uçotunun aparılması;
- * strateji ehtiyatların yaradılması və istifadəyə hazırlanması;
- * özünün və rəqiblərin iqtisadi və maliyyə imkanlarının öyrənilməsi;
- * rəqiblər tərəfindən gözlənilən əsas təhlükənin müəyyən edilməsi, onun aradan qaldırılması üçün qüvvələrin səfərbər edilməsi və maliyyə əməliyyatlarının istiqamətlərinin önəmli seçilməsi;
- * rəqiblər üzərində həlledici üstünlük qazanmaq məqsədilə manevr edilməsi və təşəbbüsü ələ almaq üçün mübarizə aparılması.

Maliyyə institutunun önünə qoyduğu məqsədlərə çatmaq üçün mütləq maliyyə institutunun maliyyə strategiyası olmalıdır. Maliyyə institutunun maliyyə strategiyasında planlaşdırmanın vaxtı (dövrü), əsas maliyyə məqsədləri və onlara çatma üsulları müəyyən olunmalıdır.

Strategiyanın icrasına nəzarət də çox vacibdir. Belə ki, nəzarət fəaliyyətin səmərəliliyini qiymətləndirməyə, planlaşdırılmış nəticələrdən kənarlaşmaları müəyyən etməyə, gələcək dövrlər üçün strategiyada düzəlişlər etməyə kömək edir.

Maliyyə institutunun maliyyə strategiyası – Maliyyə institutunun pul vəsaitləri ilə təmin edilməsi və onlardan istifadə edilməsi üzrə ümumi fəaliyyət planıdır. Maliyyə strategiyasının aşağıdakı elementləri vardır:

- Maliyyə institutunun iqtisadi - maliyyə vəziyyətinin təhlil edilməsi və qiymətləndirilməsi (şirkət rentabelli və likvidlə işləyir);
- Uçot və vergi siyasətinin işlənilib hazırlanması (bu sahələr üzrə metodologiya və planların hazırlanması);
- Əsas vəsait və amortizasiya siyasətinin idarə edilməsi (Maliyyə institutunun uçot siyasətinə daxildir);
- Dövrü vəsaitləri və kreditor borclarının idarə edilməsi (sərmayə və kredit strategiyası);
- Borc vəsaitlərinin idarə edilməsi (kredit strategiyası);
- Cari gecikmələrin, məhsulun və xidmətin maya dəyəri və mənfəətin idarə edilməsi (ümumi maliyyə strategiyası);
- Dividend və sərmayə siyasəti (sərmayə və kapital strategiyası);
- Maliyyə institutunun bazardakı dəyəri və onun uğurlarının qiymətləndirilməsi.

Maliyyə strategiyasının işlənilib hazırlanması mərhələləri:

İlk növbədə, maliyyə strategiyasının fəaliyyət (qüvvədə olma, icra) müddəti, maliyyə fəaliyyətinin məqsədləri müəyyən edilməli, maliyyə siyasəti formalaşdırılmalı, strategiya dövrlər üzrə həyata keçirilməli, maliyyə göstəriciləri(maliyyə planı) detallaşdırılmalıdır. Maliyyə strategiyasının aşağıdakı mərhələləri vardır:

- Strategiyanın fəaliyyət dövrü:

Maliyyə strategiyası ümumi və operativ maliyyə strategiyasına bölünür. Ümumi maliyyə strategiyası bütün səviyyələrdə olan büdcələri qarşılıqlı əlaqələndirməli, maliyyə institutunun gəlirlərinin yaranma prinsipləri və istifadə edilməsi, maliyyə ehtiyatları və onların ortamüddətli (uzunmüddətli) dövr üçün formalaşma mənbələrinə olan ehtiyacı əhatə etməlidir.

Operativ strategiya isə maliyyə ehtiyatlarının cari idarə edilməsini özündə birləşdirməlidir. O ümumi maliyyə strategiyası əsasında tərtib edilir və konkret müddət aralığında onu detallaşdırır.

Ümumi maliyyə strategiyasının fəaliyyət dövrü maliyyə institutunun ümumi inkişaf strategiyasının işlənilib hazırlanması dövrünü keçməməlidir.

Operativ maliyyə strategiyası adətən qısamüddətli olur. O illik, yarımillik, rüblük, aylıq, ehtiyac yarandıqda, həftəlik ola bilər.

- Maliyyə institutunun strateji maliyyə məqsədlərinin formalaşdırılması:

Maliyyə institutunun maliyyə strategiyasının məqsədləri sistemi maliyyə institutunun ümumi strateji məqsədlərində onun bir “qol”u kimi göstərilir. Bu “qol”un quruluşu aşağıdakı addımlardan ibarətdir:

Birinci addım: Maliyyə institutunun korporativ strategiyasının ranj olunmasına müvafiq olaraq maliyyə institutunun ümumi strategiyasına maliyyə strategiyasını daxil etmək.

Maliyyə strategiyasında maliyyə strategiyasının məqsədləri qismində, maliyyə institutunun bazar dəyərinin maksimum artırılması, xüsusi kapitalın yaradılması, onun həcminin müəyyən edilməsi, rentabelliyyənin, likvidliyinin təmin edilməsi, aktiv və passivlərin strukturunda maliyyə alətlərinə, uzunmüddətli maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsinə, yeni fəaliyyət növlərinə sərmayələrin cəlb edilməsinə, maliyyə tsiklinin azaldılmasına, maliyyə risklərinin müəyyən edilməsi, risklərdən və xərclərin azaldılması ehtimalının nəzərə alınması və bunun üçün ehtiyat fondlarının formalaşdırılması təklif olunur.

İkinci addım: İntegral maliyyə məqsədlərini, yəni birinci səviyyəli məqsədləri müəyyən etmək. Əsas məqsəd gəlirli fəaliyyət sahələrini təyin etmək, xərcləri azaltmaq, gəlirləri və mənfəəti artırmaq, şirkətin zəif və güclü tərəflərini, maliyyə risklərini müəyyən etməkdir.

Üçüncü addım: Maliyyə strategiyasının təməl məqsədlərini (şirkətin strukturuna və fəaliyyətinə uyğun olaraq göstərilən xidmət və satılan məhsulları təhlil etmək, yüksək gəlirli, xərcli, aşağı gəlirli və xərcli fəaliyyət sahələrini müəyyən etmək, şirkətin vergi-uçot, kredit, sərmayə strategiyasını müəyyən etmək) təyin etmək (ikinci səviyyə).

Dördüncü addım: Maliyyə məqsədlərinə nail olmaq üzrə fəaliyyəti (konkret görülməli iş və tədbirləri müəyyənləşdirmək, icra etmək) təyin etmək (III səviyyə).

Maliyyə institutlarının maliyyə göstəriciləri biznesin inkişaf mərhələlərindən (başlanğıc mərhələsi, artım dövrü, durğunluq dövrü, iflas dövrü) asılıdır.

Maliyyə strategiyası üzrə məqsədlər müəyyən edilib işlənidikdən sonra bu məqsədlərə uyğun maliyyə strategiyası üzrə görülməli işlərin və fəaliyyətin planlaşdırılması icrası həyata keçirilməlidir. Daha sonra görülməli işlər yoxlanılmalı, qiymətləndirilməli və müəyyən nəticələr əldə edilməlidir. Səhvlər və ya uyğunsuzluqlar olduğu halda, əlavələrin edilməsinə zərurət yarandıqda, əlavə və dəyişikliklər edilir və müvafiq tədbirlər görülür.

ƏDƏBİYYAT

1. Bəşirov R.A. Bank işi. Bakı-2007
2. Əsgərova R. Pul, Kredit və Banklar. Bakı-2007
3. Məmmədov N. Bank və maliyyə terminləri lüğəti. Bakı-1996
4. Tağıyev və başqaları. Maliyyə, pul tədavülü və kredit”, Bakı-1999

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена понятиям стратегии в финансовых институтах. Под финансовой стратегией компании подразумевается генеральный план действий по своевременному обеспечению предприятия финансовыми ресурсами (денежными средствами) и по их эффективному использованию с целью капитализации компании.

SUMMARY

The article is devoted to the concept of strategy in financial institutions. Financial strategy - providing money to edilməsi measures in place in the action plan. He was the formation of finance, planning covers the theoretical and practical issues, market conditions, financial stability and solving the tasks. Financial strategy objective is to explore the theory of market-based economy, the new sərəitdə functioning of financial institutions in the near and distant future funding for the implementation of the method has been developed tactics vəformalarını investigating.